

УДК 330.3:338.24

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-282-3-12

ЗАВГОРОДНІЙ І. В.

Вінницький національний технічний університет

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: КОНЦЕПЦІЯ, ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ТА ІНШІ ПІДХОДИ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

У статті презентовано результати досліджень автора щодо удосконалення механізму управління діяльністю промислових підприємств з урахуванням галузевої специфіки. Запропоновано концепцію управління на основі оновленого механізму управління на підґрунті результатів SEE-аналізу з використанням каскаду показників складових результативності. Висвітлено деякі аспекти методики SEE-управління діяльністю підприємства на основі певних методологічних принципів та методичних інструментів для оцінювання результатів цієї діяльності. Вона визначає послідовність впровадження аналітичних процедур та дозволяє виявити внутрішні можливості (резерви, потенціал) її активізації на відповідних етапах життєвого циклу підприємств. Розроблені наукові та практичні рекомендації щодо оцінювання результатів діяльності підприємств в процесі управління на основі авторської концепції із урахуванням системного, логістичного та прaxeологічного підходів сприятимуть підвищенню ефективності діяльності.

Ключові слова: діяльність, механізм управління, SEE-аналіз, SEE-управління, прaxeологічний підхід.

ZAVGORODNII I.

Vinnytsia National Technical University

MECHANISM OF MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES: CONCEPT, PRAXEOLOGICAL AND OTHER APPROACHES TO PRACTICAL APPLICATION

Coordinated interaction of components of internal and external mechanisms of management of industrial enterprises contributes to the efficiency of enterprise management. Today there is an imbalance in the planning of resources for production activities by enterprises, the lack in many cases of the possibility of expanded reproduction and formation of newly created value in industrial enterprises, low quality of management decisions, unsatisfactory level of production, technological, environmental, economic and other processes. This is a reflection of disparities in the activities of industrial enterprises and threatens the decline of some industries. The urgent issues and strategic goals of today are the formation of an effective mechanism for managing the activities of industrial enterprises, in particular, machine-building enterprises, by ensuring resource adequacy of competitive products, improving its logistics, stability of the process of expanded reproduction and more. Effective management of enterprises in the context of modern concepts will increase their potential, minimize possible risks and failures in conditions of uncertainty in the process. The article presents the results of the author's research on improving the mechanism of management of industrial enterprises, taking into account the specifics of the industry. The concept of management on the basis of the updated control mechanism on the basis of results of SEE-analysis with use of a cascade of indicators of components of efficiency is offered. Some aspects of the methodology of SEE-management of the enterprise on the basis of certain methodological principles and methodological tools for evaluating the results of this activity are highlighted. It determines the sequence of implementation of analytical procedures and allows to identify internal opportunities (reserves, potential) for its activation at the appropriate stages of the life cycle of enterprises. Developed scientific and practical recommendations for evaluating the performance of enterprises in the management process on the basis of the author's concept, taking into account the systemic, logistical and praxeological approaches will help increase efficiency.

Keywords: activity, control mechanism, SEE-analysis, SEE-management, praxeological approach.

Постановка проблеми. Злагоджена взаємодія компонентів внутрішнього та зовнішнього механізмів управління діяльністю промислових підприємств сприяє ефективності управління підприємствами. На сьогоднішній день мають місце дисбаланс у плануванні ресурсів для здійснення виробничої діяльності підприємствами, відсутність у багатьох випадках реалізації можливості розширеного відтворення та формування новоствореної вартості на підприємствах промисловості, низький рівень якості управлінських рішень, незадовільний рівень організації виробничого, технологічного, екологічного, економічного й інших процесів. Зазначене є віддзеркаленням диспропорцій у діяльності промислових підприємств та загрожує занепадом деяких галузей промисловості. Нагальними питаннями та стратегічними цілями сьогодення є формування ефективного механізму управління діяльністю промислових підприємств, зокрема, підприємств машинобудування, за рахунок забезпечення ресурсної достатності виробництва конкурентоспроможної продукції, покращення його матеріально-технічного стану, стабільності процесу уможливлення розширеного відтворення тощо. Ефективне управління діяльністю підприємств у контексті сучасних концепцій забезпечить збільшення їхнього потенціалу, мінімізацію можливих ризиків та збоїв в умовах невизначеності в процесі діяльності.

Як відомо, концепція (концепція (від лат. *conceptio* – «розуміння, система») – це певний спосіб розуміння, трактування будь-яких явищ, основний погляд, керівна ідея для їх висвітлення; керівний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності [1, с. 128]). Зокрема, концепція ефективного управління ґрунтується на певному механізмі ефективного управління підприємствами, містить теоретико-методичні та прикладні аспекти щодо забезпечення відповідного рівня ефективності підприємств за різними

функціональними зонами (виробництво, персонал, інновації, інвестиції тощо), вдосконалення інструментів управління для досягнення рівня з урахуванням специфіки галузі, котрі залишаються недостатньо вивченими. Окреслені питання визначають актуальність дослідження, його значення для дієвого управління промисловим підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним, методологічним та прикладним питанням формування й розвитку концепцій та наративів стосовно ефективних механізмів управління діяльністю промислових підприємств приділяли увагу О. Амоша та Л. Саломатіна [2], В. Геєць [3], П. Друкер [4], Р. Каплан і Д. Нортона [5], Л. Кіліан [6], О. Клаверія, Е. Монте та С. Торри [7], С. Мочерний [8], Н. Поліщук (Буреннікова) та В. Ярмоленко [9, 10], А. Турило [11], С.В. Смірнов та Н.В. Кондрашов [12]. Залежність економічної діяльності від невизначеності політики держави розглядали Дж. Феррандес-Віллаверде, П. Геррон Кінтана, К. Куестер та Дж. Рубіо-Рамірес [13], У. Кім [14] та П. Сорич та І. Лолич [15], Ю. Цемашко [16]. Фактори, які впливають на діяльність підприємств у країнах, що розвиваються, представлені в наукових працях, наприклад, Дж. Кабаллеро, А. Фернандеса та Дж. Парка [17]. Футурологічні аспекти ефективної діяльності розглядали, зокрема, П. Майо та Д. Філіп [18].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Питання формування ефективного механізму управління діяльністю підприємств з урахуванням специфіки галузі потребують більш поглибленого вивчення. Тобто, базові аспекти забезпечення комплексного, системно-цільового, холістичного підходів до формування ефективного внутрішнього механізму управління промисловими підприємствами із всебічним висвітленням взаємозв'язків цього механізму із зовнішнім середовищем, визначенням системи показників для оцінювання ефективності механізму управління, удосконалюванням принципів, цілей, методів, особливостей і форм організації виробництва й управління потребують додаткового вивчення із подальшою реалізацією та розробкою відповідних концепцій і стратегій. Зазначене вище вказало на необхідність обґрунтування цілісної концепції формування ефективного механізму управління діяльністю промислових підприємств, на нагальність дослідження базових методичних, теоретичних та практичних питань стосовно функціонування промислових підприємств, удосконалювання організаційно-економічних методів функціонування в умовах мінливого конкурентного середовища, актуалізувало й обумовило вибір об'єкта, предмета та мети дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у запропонуванні та висвітленні оновленої концепції управління діяльністю промислових підприємств у контексті практичного застосування сучасного механізму управління із виокремленням у ньому відповідних інструментарію, показників тощо.

Викладення основного матеріалу досліджень. Діяльність підприємства з урахуванням специфіки галузі розглядається нами з процесної та логістичної точок зору як потік процесів. Вона пов'язана з результатами діяльності підприємства, його потенціалом (резервами) і конкурентоспроможністю. Заслугує на увагу так званий праксеологічний (діяльнісний) підхід, котрий є запорукою ефективної діяльності підприємств. «Праксеологія вивчає діяльність – цілеспрямовану дію – з погляду її результативності... Фахівці з економічної соціології ... стверджують, що «діяльність» і «поведінка» – складові більш широкої категорії «соціально-економічна активність груп». Додатково вони включають в поняття «діяльність» множину окремих різновидів. [19, с. 298–299]. Цей підхід спрямовується на організацію ефективної діяльності за допомогою свідомого вибору засобів, прийомів й методів управлінської роботи, які сприятимуть найкращим результатам діяльності. На думку В. Поліщук, яка посилаючись на Т. Котарбінського, підкреслює, що праксеологією є загальна «...теорія ефективної («справної») організації діяльності, що охоплює три групи проблем: аналітичний опис, характеристику, класифікацію і систематизацію практичних дій; вивчення умов і законів, що визначають ефективність дій; вивчення генези розвитку різних видів діяльності та шляхів їх удосконалення [20, с. 148]. Далі авторка підкреслює: «У науковому пізнанні праксеологічна проблематика передбачає вивчення цілеспрямованої праксеологічної діяльності людей, спрямованої на перетворення природи і суспільства, відтворення продуктивних сил й суспільних відносин» [20, с. 148]. «Потенціал праксеологічного підходу є потенціалом методологічного характеру, що ґрунтується на осмисленні й реалізації теоретичних концепцій, підходів, ідей шляхом їх інтерпретації та конкретизації, що уможливило концептуальні зміни практики відповідно з новими цінностями праксеологічного підходу [20, с. 149]. Сутність праксеологічного підходу стосовно діяльності підприємств промисловості полягає в організації найбільш раціональної та/або оптимальної діяльності учасників виробничого процесу, котрий забезпечує досягнення результатів поставлених цілей на основі вдосконалення цієї діяльності з розробкою пропозицій щодо покращення діяльності. Зазначене потребує розглядати управління діяльністю підприємства для виявлення його можливостей з метою розширеного відтворення та формування новоствореної вартості на ньому. Управлінням діяльністю вважатимемо комплекс заходів (з точки зору функціонального підходу – організаційних, аналітичних, контрольних тощо) щодо регулювання інтенсивності використання та адаптації потенціалів (резервів діяльності) підприємств, які спрямовані на координацію результатів (ефективності) їхньої діяльності з потребами динамічного зовнішнього середовища в умовах конкуренції, котрий характеризується досягненням бажаного ефекту дискурсу. Основні шляхи підвищення ефективності містять прискорення науково-технічного прогресу та технічної реконструкції промислового виробництва; підвищення продуктивності праці робітників підприємства; удосконалювання форм організації та управління виробництвом; зниження витрат на виробництво та збут продукції і зростання рентабельності

виробництва, та, як результат – покращення організаційно-технічного, економічного, екологічного, соціального тощо рівнів функціонування підприємств, що уможлиблюється при задіюванні відповідного механізму управління. У цьому механізмі крім факторів, що впливають на власне управління, актуалізується вивчення інструментів управлінського впливу на діяльність підприємства. За допомогою цих інструментів реалізуються шляхи досягнення поставлених підприємством цілей і встановлюється відповідність управлінських рішень місії підприємства («золотому правилу бізнесу») та стратегічним цілям виробничої та ін. видів його діяльності.

Теоретичним основам управлінського впливу на діяльність підприємств приділяли та приділяють увагу багато науковців. Наприклад, П. Друкер «розробив методику МВО (Management by Objectives) – управління за цілям, коли діяльність співробітників оцінюється не за процесом, а за результатами. При цьому результат розуміється як досягнення поставленої мети. Роберт Каплан і Девід Нортон запропонували збалансовану систему показників ефективності організації (ЗСП), термін «управління ефективністю» став вживатися в бізнес-співтоваристві. Стратегія, побудована на основі системи збалансованих показників, дає уявлення про стан суб'єкта економічної діяльності, відображаючи не тільки фінансові можливості компанії, але і організацію бізнес-процесів» [21]. Г. Фролова [22] обґрунтовує необхідність удосконалення теоретичних та методологічних інструментів управління діяльністю підприємства.

Науковці, вказуючи на специфічні особливості діяльності підприємств із формуванням інструментів управлінського впливу на неї, підкреслювали, що цей вплив має здійснюватися з урахуванням показників, які її характеризують. Значна кількість дослідників пов'язувала проблему забезпечення необхідного рівня результативності діяльності підприємств з екологічними чинниками цієї діяльності. Серед таких інструментів найбільш значущою є система управління навколишнім середовищем EMAS – застосування європейських схем екологічної сертифікації та екологічного аудиту вітчизняними підприємствами. Застосовується також оцінка планів і програм екологічного виробництва на етапах їх розробки та затвердження. Крім того, з метою зменшення негативного впливу виробленої продукції на споживачів та навколишнє середовище має місце еко-маркування продукції підприємствами й угоди та договори підприємств про охорону навколишнього середовища. Усі вони призначені для вдосконалювання екологічної діяльності підприємств.

Для окреслення механізму управління діяльністю підприємств важливим є виокремлення об'єкту та суб'єкту управління. Об'єктом управління є підприємство в цілому, процеси (потік процесів – діяльність), відділи, підрозділи, програми, проекти тощо. Суб'єктами управління є акціонери, власники, керівники, споживачі, співробітники (вони одночасно є і суб'єктом управління, і об'єктом управління). За В. Башиловою та В. Марченко «...розрізняють зовнішню і внутрішню ефективність управління. Зовнішня ефективність управління – результативність менеджменту, що характеризується ступенем досягнення організацією її основної мети, пов'язаної з задоволеністю клієнта. Відображає рівень відповідності організаційної системи вимогам зовнішнього середовища – якість, терміни, вартість, визначається змінами цих показників. Внутрішня ефективність управління – це здатність оптимально використовувати наявні ресурси для досягнення цілей. Найчастіше це відношення виробленого продукту (обсяг продажів підприємства) до витрат (праця, сировина, капітал). Важливою є динаміка показників ефективності управління, для оцінки якої може застосовуватися показник продуктивності праці. Оптимальне поєднання інструментів зовнішнього і внутрішнього управління ефективністю гарантує підвищення ефективності діяльності підприємства та результативних показників» [21]. Як далі зазначають В. Башилова та В. Марченко стосовно, зокрема, машинобудівної галузі, «...рівень економічної ефективності в машинобудівній промисловості залежить від великої кількості взаємопов'язаних факторів, так як для кожної галузі промисловості внаслідок її техніко-економічних особливостей характерні специфічні фактори ефективності. Результатом виробничої та господарської діяльності підприємства за певний проміжок часу є чиста продукція або новостворена вартість, а кінцевим фінансовим результатом комерційної діяльності – прибуток. Правильно розраховані показники економічної ефективності виробництва визначають рівень ефективності використання всіх видів ресурсів, що застосовуються у виробництві; забезпечують вимір ефективності виробництва на різних рівнях управління; стимулюють мобілізацію внутрішньовиробничих резервів для підвищення ефективності діяльності підприємства» [21].

Враховуючи зазначене вище, звернемо увагу на показники вимірювання ефективності діяльності підприємства та їхню роль в механізмі управління діяльністю. Він ґрунтується на пізнанні, вимірюванні, оцінюванні, моделюванні, прийнятті відповідного науково обґрунтованого управлінського рішення з метою його реалізації. Під механізмом діяльності підприємств, як завжди, матимемо на увазі сукупність цілей, принципів, функцій, показників, інструментарію (важелів, методів), результатів тощо та дієві взаємозв'язки, які мають місце за певних умов під впливом факторів, або, за [23] F-імпульсів. Як зазначають В. Ярмоленко та Н. Буреннікова, під F-імпульсами у відповідних процесах (процесом є послідовність певних дій), що відбуваються протягом діяльності, мають на увазі за фактори, які слугують формуванню продуктів цього процесу [23]. Погоджуємось із авторами моделей складових результативності, що «...продуктами процесу є витрати, чистий та загальний продукти; масштабність, ефективність і результативність процесу» [23] тощо. Окрім того, механізм ґрунтується на системному підході й потребує *SEE*-управління (регулювання) [24, с. 17].

Погоджуючись з авторами [25], відзначимо, що значну роль у механізмі управління діяльністю підприємств відіграють результативність та її якісна складова – ефективність. У відповідності з [25] моделі складових результативності економічної діяльності мають вигляд *каскаду* (ступінчастого розташування на підґрунті деталізації показників результативності, які утворюють цілісний комплекс) і складаються, зокрема, з таких алгоритмів обчислення:

$$\text{Кількісна складова результативності (масштабність)} J_K = J_G J_{1+Z/V}; \quad (1)$$

$$\text{Якісна складова результативності ефективності} J_E = J_{G/Z} J_{V/G}; \quad (2)$$

$$\text{Інтегральний показник результативності} J_R = J_K J_E. \quad (3)$$

У цих моделях за [23, 25] V, Z, G є показниками відповідно загальної продукції, витратності та дохідності до процесу, який досліджується.

Результативність та ефективність діяльності промислового підприємства, яких маємо досягти у процесі відповідного управління, може мати вигляд, як на рис. 1.

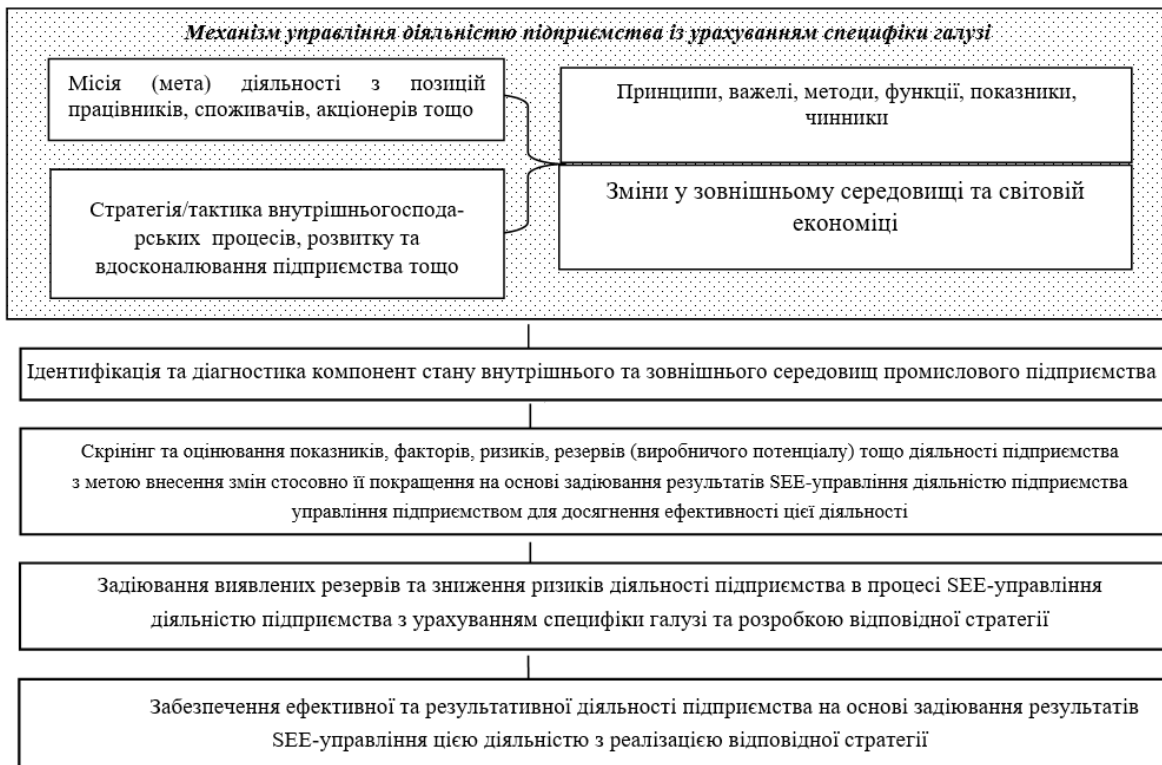

Рис. 1. Алгоритм формування механізму ефективного управління діяльністю промислового підприємства з урахуванням специфіки галузі

*розробка автора

Механізм управління діяльністю підприємства із урахуванням специфіки галузі є складовою стратегії функціонування та розвитку підприємства. Наприклад, галузь машинобудування є **досить складною і містить декілька десятків спеціалізованих галузей**. Залежно від продукції, котра виробляється підприємствами, машинобудування поділяється на: важке, транспортне, сільськогосподарське, точне машинобудування, верстатобудування. Стратегія управління діяльністю машинобудівного підприємства є програмою дій, спрямованих на досягнення довготермінових конкурентних переваг цього підприємства. Вона ґрунтується на принципах гнучкості, адаптивності до змін у зовнішньому середовищі, інноваційності, системності, холізму, процесному та логістичному підходах і ситуаційності. При цьому, наприклад, **підприємства точного машинобудування орієнтуються на висококваліфіковані кадри: електротехнічне машинобудування (зокрема, Вінницьке ПрАТ «Маяк», Вінницький дослідний завод) спеціалізується на випуску приладів, кабелю та іншої продукції, що призначена для передачі і споживання електроенергії**. Вони потребують належної науково-дослідної та конструкторської баз.

Підприємства **тракторного і сільськогосподарського машинобудування** (Вінницький завод тракторних агрегатів, Брацлавський машинобудівний завод та ін.) тяжіють до споживача та орієнтуються на можливості кооперування. Незважаючи на те, що підприємства машинобудування досить рівномірно розміщені на території України, вони зменшили випуск продукції в умовах економічної кризи, темпи їхньої модернізації і переоснащення є повільними. Всі підприємства потребують взаємозв'язків, налагодження випуску комплектуючих всередині країни, технічного оновлення для випуску продукції, яка б відповідала міжнародним стандартам. Це вимагає розробки та реалізації відповідної стратегії.

Стратегія є засобом реалізації місії («золотого правила бізнесу») промислового підприємства. Вона полягає у застосуванні певних методів, способів, важелів та алгоритмів для встановлення цілей на довгострокову перспективу, котрі системно та комплексно охоплюють усі сфери діяльності промислового підприємства із урахуванням змін у зовнішньому середовищі, циклічності та динаміки розвитку національної та світової економік, інтересів членів трудового колективу та потребує відповідного механізму управління діяльністю підприємства з оптимальним поєднанням інтересів усіх зацікавлених сторін. У цьому механізмі відповідне місце посідає SEE-управління (рис. 2).

Рис. 2. Механізм управління діяльністю промислового підприємства з використанням методів та інструментарію SEE-управління

*розробка автора

У процесі управління діяльністю підприємства не слід намагатися розв'язати всі проблеми, які виникають у ході цієї діяльності. Для отримання ККД (коефіцієнту корисної дії) будь-якого процесу в такій діяльності слід адаптувати обрану концепцію управління для керівництва підприємства і для його колективу, враховувати специфіку діяльності та зорієнтувати управління на конкретні цілі відповідних бізнес-процесів. Як відомо, є такі групи бізнес-процесів, як «управління ресурсами», «взаємодія із постачальниками», «взаємодія із замовниками (споживачами)», «управління продукцією», інструментами реалізації котрих є, відповідно, системи ERP (Enterprise Resources Planning), SCM (Supply Chain Management) CRM (Customer Relationships Management) та PLM (Product Lifecycle Management) і PDM (Product Data Management). Усі ці інструментарії доцільно використовувати в сучасних умовах. Враховуючи, що якісні перетворення в управлінні підприємством створюють умови для його функціонування та розвитку на інноваційній основі, то для будь-яких з груп бізнес-процесів запропонуємо окрім загальновідомих методик та інструментаріїв щодо управління застосовувати також методику та інструментарій SEE-управління.

Таке управління передбачає системний комплексний підхід до керування процесами не лише всередині підприємства, а й з урахуванням змін у зовнішньому середовищі шляхом залучення новітніх ресурсів, виробничого потенціалу у процес виготовлення продукції підприємством, а також шляхом узгодження цілей підприємства з потенційними можливостями виробництва і реалізації продукції з цілями споживачів, постачальників, посередників, конкурентів тощо. Нижче наведено матрицю SEE-управління за результатами SEE-аналізу будь-якого процесу в ході діяльності підприємства на основі системи (каскаду) показників-індикаторів ефективності управління підприємством в залежності від стадії життєвого циклу підприємства для відповідного скринінгу та регулювання (табл. 1). Результати розрахунків, які розміщено у цій таблиці, одержано за моделями складових результативності процесів авторів [23, 25], зокрема, за формулами (1) – (3) на основі обробки статистичних даних реальних підприємств машинобудування Вінницької області за певний проміжок часу. Їх адаптовано і наведено нами у вигляді умовного прикладу для здійснення необхідних узагальнень, обґрунтувань та висновків щодо результатів наших досліджень.

Таблиця 1

Матриця SEE-управління за результатами SEE-аналізу будь-якого процесу в ході діяльності підприємств з урахуванням стадій життєвого циклу підприємства

Показники-індикатори – F-імпульси ($F = R, \eta, K, E, E_1, V, G, Z, 1+Z/V$) як темпи приросту показників:								
ΔJ_R	ΔJ_K	ΔJ_η	ΔJ_E	ΔJ_{E_1}	ΔJ_V	ΔJ_G	ΔJ_Z	$\Delta J_{1+Z/V}$
Стадія розробки нового товару								
+0,87	+2,15	-2,93	-1,26	-35,4	+4,69	+1,62	+6,02	+5,24
Вплив F-імпульсів на процес, який досліджується								
позитив.	позитив.	негатив.	негатив.	негатив.	позитив.	позитив.	позитив.	позитив.
Стадія впровадження товару на галузевому ринку								
+4,91	-1,7	+14,5	+6,72	+10,6	-11,85	+0,91	-17,41	-2,6
Вплив F-імпульсів на процес, який досліджується								
позитив.	негатив.	позитив.	позитив.	позитив.	негатив.	позитив.	негатив.	негатив.
Стадія збільшення обсягів збуту								
-14,96	-11,03	-10,62	-4,42	-7,48	-2,31	-12,63	+2,20	+1,90
Вплив F-імпульсів на процес, який досліджується								
негатив.	негатив.	негатив.	негатив.	негатив.	негатив.	негатив.	позитив.	позитив.
Стадія зрілості								
+9,74	+10,72	-2,04	-0,88	-1,37	+12,61	+10,31	+13,61	+0,36
Вплив F-імпульсів на процес, який досліджується								
позитив.	позитив.	негатив.	негатив.	негатив.	позитив.	позитив.	позитив.	позитив.
Стадія насичення галузевого ринку продукцією певного виду та спаду								
-19,03	-22,68	+10,35	+4,72	+7,60	-28,62	-21,23	-31,88	-1,88
Вплив F-імпульсів на процес, який досліджується								
негатив.	негатив.	позитив.	позитив.	позитив.	негатив.	негатив.	негатив.	негатив.

*Темпи приросту показників-індикаторів складових ефективності процесу можна подавати у порівнянні з ЗСЗ (загально середніми значеннями), у процентах чи у вигляді коефіцієнта.

Джерело. Побудовано автором за реальними даними звітності провідних машинобудівних підприємств Вінницької області на основі [23, 25].

У механізм управління діяльністю підприємства пропонуємо задіяти методіку SEE-аналізу цієї діяльності. Зазначена методика, на відміну від існуючих, визначає послідовність впровадження у процесі SEE-управління аналітичних процедур за каскадом показників складових результативності та базується на визначених авторами [23, 25] методологічних принципах і методичних інструментах (системі індексів як індикаторів змін та методів аналізу) для оцінки результатів діяльності підприємства. Вона сприяє вишукуванню можливостей (потенціалів, резервів) для підвищення та стимулювання діяльності підприємств, які знаходять на різних стадіях життєвого циклу (див. табл. 1). Методи SEE-аналізу діяльності підприємства мають підпорядковуватись його методологічним принципам, а саме: обґрунтованості, точності, оперативності, релевантності, науковості, системності, доцільності, достовірності, дослідженню в динаміці, пріоритетності мети, конкретності та практичної корисності для надання актуальної, верифікованої, валідованої аналітичної інформації про результати діяльності підприємства промисловості з урахуванням галузевої специфіки.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що на основі запропонованої автором концепції щодо формування та практичного застосування механізму управління діяльністю підприємства з урахуванням факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ і використання каскаду показників складових результативності авторів Буреннікової (Поліщук) – Ярмоленка презентовано необхідність SEE-дій у процесі як основу вибору стратегічного напрямку розвитку машинобудівних підприємств із використанням результатів цих дій як орієнтирів підвищення ефективності діяльності промислових підприємств на підґрунті запропонованого та згаданого вище механізму управління.

Внутрішніми можливостями підвищення ефективності діяльності підприємства є результати SEE-аналізу, а заходи їх практичної реалізації зумовлені загальною політикою управління на підприємстві, котра відповідає обраній стратегії розвитку підприємства та формує пріоритетні вектори для покращення діяльності. Зовнішні можливості для підвищення ефективності діяльності підприємств мають спрямовуватись на підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції, визначаються державною політикою соціально-економічного розвитку країни (це може бути вдосконалення державної політики у фінансовій, інноваційній, інвестиційній сферах, створення сприятливих умов для ведення виробничої діяльності підприємствами тощо), що має стати орієнтиром подальших наших досліджень.

Висновки. Ефективна діяльність промислових підприємств вимагає реформування існуючих інструментів та пошуку нових дієвих інструментів у механізмі управління їх діяльністю. Мета дослідження

полягає у запропонованні та висвітленні оновленої концепції управління діяльністю промислових підприємств у контексті практичного застосування інноваційного механізму управління із виокремленням у ньому відповідних інструментарію, показників тощо. Результати дослідження показують, що одними з дієвих складових механізму управління діяльністю підприємств з урахуванням їхньої галузевої специфіки є бізнес-рішення на основі результатів задіяного в процесі SEE-управління каскаду показників складових результативності діяльності підприємств, які визначають з кількісного та якісного боків необхідність використання резервів (потенціалу) діяльності окремих підприємств та поєднання їх бізнес-стратегій із глобальними пріоритетами розвитку. Запропонована автором концепція управління на основі методології оцінювання діяльності підприємств за результатами SEE-аналізу і внесені пропозиції у контексті праксеології є науковою основою для розробки та впровадження алгоритмів покращення стану економіки підприємств.

Література

1. Перезова І. Теоретико-методологічні основи економічної експертизи як форми фінансового контролю : [монографія] / Перезова І. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2013. – 304 с.
2. Амоша О. І. Інноваційний розвиток промислових підприємств у регіонах: проблеми та перспективи / О. І. Амоша, Л. М. Саломатіна // Економіка України. – 2017. – № 3. – С. 20–34. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_3_3.
3. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку : монографія / Геєць В.М. – К. : [б. в.], 2009. – 863 с.
4. Друкер П. Ефективне управління / Друкер П. ; пров. з англ. М. Котельникова. – М. : ТОВ «Видавництво Астрель»: ТОВ «Видавництво АСТ» ЗАТ НВП «Срмак», 2004. – С. 48–50.
5. Каплан Р.С., Нортон Д.П. Сбалансована система показників. Від стратегії до дії / Каплан Р.С., Нортон Д.П. ; [пер. з англ.]. – М. : ЗАТ «Олімп-Бізнес», 2003. – 304 с.
6. Kilian L. Measuring global real economic activity: Do recent critiques hold up to scrutiny? *Economics Letters*, 178, 106–110 (2019). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2019.03.001>.
7. Claveria O., Monte E. & Torra S. A new approach for the quantification of qualitative measures of economic expectations. *Quality & Quantity*, 51(6), 2685–2706 (2017).
8. Мочерний С. В. Економічна теорія / Мочерний С. В. – К. : Академія (Альма-матер), 2003. – 656 с.
9. Поліщук Н. В. Функціонування економічних систем: моделі складових результативності : [моногр.] / Поліщук Н. В. – Вінниця : ВНАУ, 2010. – 396 с.
10. Буреннікова Н. В. SEE-управління на базі складових результативності як засіб підвищення дієвості процесу функціонування складних систем: сутність, методологія / Н. В. Буреннікова, В. О. Ярмоленко // Бізнес Інформ. – 2016. – № 1. – С. 145–152.
11. Турило А. М. Теоретико-методичні засади визначення фінансової ефективності на підприємстві / А. М. Турило // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 87–92.
12. Smirnov S. V. & Kondrashov N. V. Indices of regional economic activity for Russia. In *Business Cycles in BRICS*, Springer, Cham. 363–375 (2019).
13. J. Fernández-Villaverde, P. Guerrón-Quintana, K. Kuester & J. Rubio-Ramírez. Fiscal volatility shocks and economic activity. *American Economic Review*, 105(11), 3352–3384 (2015). Doi: 10.1257/aer.20121236.
14. Kim W. Government spending policy uncertainty and economic activity: US time series evidence. *Journal of Macroeconomics*, 61, 103124 (2019). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2019.103124>.
15. Sorić P. & Lolić I. Economic uncertainty and its impact on the Croatian economy. *Public Sector Economics*, 41(4), 443–477 (2017).
16. Цемашко Ю. С. Когерентно-цільовий підхід до оцінювання економічних результатів діяльності національних машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / Ю. С. Цемашко // Стратегія економічного розвитку України. – 2017. – № 41. – С. 140–151. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2017_41_16.
17. Caballero J., Fernández A. & Park J. On corporate borrowing, credit spreads and economic activity in emerging economies: An empirical investigation. *Journal of International Economics*, 118, 160–178 (2019). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2018.11.010>.
18. Maio P. & Philip D. Economic activity and momentum profits: Further evidence. *Journal of Banking & Finance*, 88, 466–482 (2018). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2018.01.013>.
19. Наумік К. Г. Підходи до дослідження та розвитку державного регулювання сфери комунікаційної діяльності: праксеологічний, адаптивний, етичний, компетентнісний [Електронний ресурс] / К. Г. Наумік // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.12. – С. 298–305. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlut_2013_23.12_48.
20. Поліщук В. Практикологічний підхід як інноваційна основа вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників [Електронний ресурс] / В. Поліщук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 32. – С. 148–150. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_32_55.
21. Башилова В. П. Управління ефективністю діяльності машинобудівного підприємства [Електронний ресурс] / В. П. Башилова, В. М. Марченко // Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених. Електронні текстові дані. – 2016. – Вип. 10. – Режим доступу : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22504>.
22. Фролова Г. І. Умови підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю продукції підприємства [Електронний ресурс] / Г. І. Фролова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2017. – № 2. – С. 74–76. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2017_2_15.
23. Ярмоленко В. О. Використання F-імпульсів як індикаторів спрямованості наслідків процесів функціонування складних систем в авторському SEE-аналізі дієвості процесів на основі складових результативності / В. О. Ярмоленко, Н. В. Буреннікова (Поліщук) // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново : Маркова А. Д., 2015. – № 1(38). Том 18. Экономика. – С. 4–13.
24. Буреннікова Н. В. Методичні підходи до формування ефективного механізму управління економічною діяльністю сільськогосподарських підприємств: футурологічні аспекти [Електронний ресурс] / Н.В. Буреннікова, І.В. Загородній // Проблеми економіки. – 2018. – № 4. – С. 169–175. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2018-4-169-175>.
25. Буреннікова Н. В. SEE-управління на базі складових результативності як засіб підвищення дієвості процесу функціонування складних систем: сутність, методологія / Н. В. Буреннікова, В. О. Ярмоленко // Бізнес Інформ. – 2016. – № 1. – С. 145–152.

References

1. Perevozova I. Teoretyko-metodolohichni osnovy ekonomichnoi ekspertyzy yak formy finansovoho kontroliu : [monohrafiia] / Perevozova I. – Ivano-Frankivsk : Tipovyt, 2013. – 304 s.
2. Amosha O. I. Innovatsiyni rozvytok promyslovykh pidpriemstv u rehionakh: problemy ta perspektyvy / O. I. Amosha, L. M. Salomatina // Ekonomika Ukrainy. – 2017. – № 3. – S. 20–34. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_3_3.

3. Heiets V.M. Suspilstvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaïemodii ta rozvytku : monohrafiia / Heiets V.M. – K. : [b. v.], 2009. – 863 s.
4. Druker P. Efektyvne upravlinnia / Druker P. ; prov. z anhl. M. Kotelnikova. – M. : TOV «Vydavnytstvo Astrel»: TOV «Vydavnytstvo AST» ZAT NVP «Iermak», 2004. – S. 48–50.
5. Kaplan R.S., Norton D.P. Sbalansovana systema pokaznykiv. Vid stratehii do dii / Kaplan R.S., Norton D.P. ; [per. z anhl.]. – M. : ZAT «Olimp-Biznes», 2003. – 304 s.
6. Kilian L. Measuring global real economic activity: Do recent critiques hold up to scrutiny? *Economics Letters*, 178, 106–110 (2019). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2019.03.001>.
7. Claveria O., Monte E. & Torra S. A new approach for the quantification of qualitative measures of economic expectations. *Quality & Quantity*, 51(6), 2685–2706 (2017).
8. Mochernyi S. V. Ekonomichna teoriia / Mochernyi S. V. – K. : Akademiia (Alma-mater), 2003. – 656 s.
9. Polishchuk N. V. Funktsionuvannia ekonomichnykh system: modeli skladovykh rezultatyvnosti : [monohr.] / Polishchuk N. V. – Vinnytsia : VNAU, 2010. – 396 s.
10. Buriennikova N. V. SEE-upravlinnia na bazi skladovykh rezultatyvnosti yak zasib pidvyshchennia diïevosti protsesu funktsionuvannia skladnykh system: sutnist, metodolohiia / N. V. Buriennikova, V. O. Yarmolenko // *Biznes Inform.* – 2016. – № 1. – S. 145–152.
11. Turylo A. M. Teoretyko-metodychni zasady vyznachennia finansovoi efektyvnosti na pidpriemstvi / A. M. Turylo // *Finansy Ukrainy.* – 2010. – № 11. – S. 87–92.
12. Smirnov S. V. & Kondrashov N. V. Indices of regional economic activity for Russia. In *Business Cycles in BRICS*, Springer, Cham. 363–375 (2019).
13. J. Fernández-Villaverde, P. Guerrón-Quintana, K. Kuester & J. Rubio-Ramírez. Fiscal volatility shocks and economic activity. *American Economic Review*, 105(11), 3352–3384 (2015). Doi: 10.1257/aer.20121236.
14. Kim W. Government spending policy uncertainty and economic activity: US time series evidence. *Journal of Macroeconomics*, 61, 103124 (2019). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2019.103124>.
15. Sorić P. & Lolić I. Economic uncertainty and its impact on the Croatian economy. *Public Sector Economics*, 41(4), 443–477 (2017).
16. Tsemashko Yu. S. Koherentno-tsilovyi pidkhid do otsiniuvannia ekonomichnykh rezultativ diïalnosti natsionalnykh mashynobudivnykh pidpriemstv [Elektronnyi resurs] / Yu. S. Tsemashko // *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy.* – 2017. – № 41. – S. 140–151. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2017_41_16.
17. Caballero J., Fernández A. & Park J. On corporate borrowing, credit spreads and economic activity in emerging economies: An empirical investigation. *Journal of International Economics*, 118, 160–178 (2019). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2018.11.010>.
18. Maio P. & Philip D. Economic activity and momentum profits: Further evidence. *Journal of Banking & Finance*, 88, 466–482 (2018). Doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2018.01.013>.
19. Naumik K. H. Pidkhody do doslidzhennia ta rozvytku derzhavnogo rehuliuвання sfery komunikatsiinoi diïalnosti: prakseolohichni, adaptivnyi, etychnyi, kompetentnisnyi [Elektronnyi resurs] / K. H. Naumik // *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy.* – 2013. – Vyp. 23.12. – S. 298–305. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlntu_2013_23.12_48.
20. Polishchuk V. Prakseolohichni pidkhid yak innovatsiina osnova vdoskonalennia profesiinoi pidgotovky maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv [Elektronnyi resurs] / V. Polishchuk // *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedagogika. Sotsialna robota.* – 2014. – Vyp. 32. – S. 148–150. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_32_55.
21. Bashylova V. P. Upravlinnia efektyvnosti diïalnosti mashynobudivnoho pidpriemstva [Elektronnyi resurs] / V. P. Bashylova, V. M. Marchenko // *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia : zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh. Elektronni tekstovi dani.* – 2016. – Vyp. 10. – Rezhym dostupu : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22504>.
22. Frolova H. I. Umovy pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia konkurentospromozhnistiu produktsii pidpriemstva [Elektronnyi resurs] / H. I. Frolova // *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu.* – 2017. – № 2. – S. 74–76. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2017_2_15.
23. Iarmolenko V. O. Vykorystannia F-impulsiv yak indyikatoriv spriamovanosti naslidkiv protsesiv funktsionuvannia skladnykh system v avtorskomu SEE-analizi diïevosti protsesiv na osnovi skladovykh rezultatyvnosti / V. O. Yarmolenko, N. V. Buriennikova (Polishchuk) // *Sbornyk nauchnykh trudov SWorld.* – Yvanovo : Markova A. D., 2015. – № 1(38). Tom 18. *Ekonomika.* – S. 4–13.
24. Buriennikova N. V. Metodychni pidkhody do formuvannia efektyvnogo mekhanizmu upravlinnia ekonomichnoiu diïalnistiu silskohospodarskykh pidpriemstv: futurolohichni aspekty [Elektronnyi resurs] / N.V. Buriennikova, I.V. Zavhorodnii // *Problemy ekonomiky.* – 2018. – № 4. – C. 169–175. – Rezhym dostupu : <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2018-4-169-175>.
25. Buriennikova N. V. SEE-upravlinnia na bazi skladovykh rezultatyvnosti yak zasib pidvyshchennia diïevosti protsesu funktsionuvannia skladnykh system: sutnist, metodolohiia / N. V. Buriennikova, V. O. Yarmolenko // *Biznes Inform.* – 2016. – № 1. – S. 145–152.

Надійшла / Paper Received: 12.05.2020

Надрукована / Paper Printed : 01.07.2020